

HARRY MULISCH  
**Hasonlatosság**

A posta és a teherszállítmány berakodása valószínűleg a szokásosnál tovább tartott; az állomásfőnök már türelmetlenül fújt a sípjába. Még egy elkésett utas, egy egyetemistának tűnő fiú érkezett rohanva, majd lihegve esett a Tiennoppen úrral szemközti ülésre.

Tiennoppen úr éppen arra a nőre gondolt, aki az imént ült ugyanazon a helyen és nemrég szállt le a vonatról. A nő másodpercekig csak zavarodottan bámulta, majd egyszerre zokogni kezdett. Tiennoppen ijedten állt fel, zsebkendővel és cigarettával próbálkozott. Mi a gond? Tud esetleg segíteni?.. Ó, bárcsak tudna, bárcsak tudna! Mintha csak kísértet lenne! Mint két tojás! Megboldogult férje, az ő Karelja támadt fel a halottak közül! Kicsoda ön? Hát nem Karel? Ezek a szemek, ez a száj, sőt még az öltönye is...

Szerencse, hogy leszállt, elmélkedett Tiennoppen úr, – a helyzet elviselhetetlen volt. A nő magán kívül botorkált a peronon keresztül...

– Jaarsma úr! – kiáltotta az egyetemista hirtelen, miközben karjait az ég felé tartva ujjongva felugrott. – Jaarsma úr! Abban a pillanatban le is huppant az ülésre, ugyanis a vonat mozgásba lendült. Két kézzel ragadta meg Tiennoppen úr vállát, úgy rázta meg. – Jaarsma úr, hát ez hogy lehetséges?

– Nem lehetséges – válaszolta Tiennoppen úr, döbbenet és beletörődés között ingadozva utasította el a fiú kijelentéseit. – A nevem Tiennoppen.

Az egyetemista hátravetett fejével hahotázott.

– Még mindig a régi! – kiáltotta felszabadultan. – Még mindig ugyanaz a szemfényvesztő!

– Kérem?

– Hahahaha! Jaarsma úr!

– Tiennoppen.

Az egyetemista félrenyelt a nevetéstől, elvörösödött, köhécselt és torkát köszörülve vetette fejét a térde közé, egy pillanatra csendben maradt, majd ismét hátravetette magát az ülésen és tovább üvöltött.

– Hát ezt nem bírom ki! – kiáltotta.

– Én sem – jelentette ki Tiennoppen úr.

Az egyetemista letörölte a könnyeit és kifújta az orrát.

– És mi a helyzet Lies-zel? – kérdezte meleg hangon egy kicsivel később. – A warmondi eset óta nem láttam többé. Jól van?

Tiennoppen úr kissé kihúzta magát.

– Lies a múlt pénteken szörnyű kínok közepette meghalt – mondta lassan és hangsúlyosan. – Éppen a temetésére tartok.

Az egyetemista lassan majomná változott; a szája a füle felé csúszott, szemei kidülledtek, s eközben karjával a levegőben kalimpált.

Mikor Tiennoppen úr mindezt látta, kivette a kalapját a hálóból és méltóságteljesen elhagyta a kupét. Nos, gondolta magában, ahogy kiért a folyosóra, ennyi lett volna az egyetemista. Ki a következő?

Egy kis ember. Elnézését kérve haladt el mellette, miközben szórakozott pillantást vetett Tiennoppen úrra.

– Nos, Hendrikse – mondta, miközben elment mellette –, minden rendben?

Fáradtnak tűnt. Nem akart neki csalódást okozni.

– Persze, minden a legnagyobb rendben – válaszolta Tiennoppen úr. – Te is jól vagy már?

– Még egy kicsit gyengének érzem magam – válaszolta a férfi, miközben egy kupé ajtaján matatott –, de ismét ehetek bármit. Ne haragudj, Arie-val vagyok, úgy-hogy ha megbocsátasz...

– Ne is mondd.

– Add át Miepnek az üdvözetemet!

– Úgy lesz. Minden jót, haver. – Tiennoppen úr Arie nevének említésére grimaszt vágott, mire a férfi vigyorogva eltűnt a kupében.

Tiennoppen úr mosolyogva állt meg az egyik ablak előtt és a világ forgó korongját szemlélte, ami a horizonton, éppen előtte, vele ellentétes irányba fordult. Tiennoppen a középpontot kereste és meg is találta a távolban, egy férfi alakjában, aki éppen tehenet fejt. Szinte biztos, hogy a megszólalásig hasonlítok rá – gondolta Tiennoppen úr – és elmosolyodott.

Negyed órával később leszállt a vonatról és sietett a peron lépcsőin lefelé. A kijáratnál álló sor nem igazán haladt; feltartotta egy utas, aki nem találta a jegyét és most éppen a ruháját vette le. Amikor Tiennoppen úr már éppen egy másik forgóajtó felé vette volna az irányt, megpillantott maga mellett egy nőt, aki félrehúzott szájjal sziszegte:

– Tégy úgy, mintha nem ismernél.

Tiennoppen úr egy pillanatra ránézett (egy kellemes, fiatal hölgyet látott) és szinte észrevétlenül bólintott, miközben maga elé bámult.

– A férjem... – sziszegte a nő –, ott áll a másik oldalon és rám vár. – Tiennoppen úr egy sovány férfit látott abban az irányba, amerre a nő a fejével mutatott, és csücsörített. Majd ő is félrehúzott szájjal sziszegte:

– Még mindig szeretsz?

Kiverte a veríték a pillantástól, amit a nő vetett rá.

– Ó, drágám, drágám – suttogta.

A sor ismét megindult, érezte, ahogy egy kéz megszorítja az övét, szédülni kezdett – kicsivel később a nő a sovány férfi nyakába borult és megcsókolta. Tiennoppen úr lehajtott fejjel ment be a városba.

Rájött, hogy most hagyta el a kedvese. A nő a férjével a villamoson vagy egy taxiban ült és kihajtott az életéből. Holnap már meg sem ismerné őt. És most ott megyek – gondolta Tiennoppen úr. Ki vagyok én?

Egyre inkább feltűnt neki, hogy több ismeretlen üdvözlő őt ismerősként: egyesek lenézően, ezek voltak a felettesek – mások szorgalmasan és illedelmesen, ők voltak a beosztottak. Ahogy elhaladt mellettük, ennek megfelelően gyorsan próbált alkalmazkodni az egyes helyzetekhez, hiszen nem akart zavart kelteni vagy bajt hozni a társadalomra, habár ez nagyon fárasztotta.

Miután kiszabadította a lábát egy bácsit kiabáló kisfiú karjaiból, azon tűnődött, hogy létének felelőssége szinte már elviselhetetlen. Ekkor megpillantott egy férfit a túloldalon, aki földbe gyökerezett lábbal mereven bámulta őt.

Gyorsan a villamosmegálló felé vette az irányt, de a férfi már előtte állt. Az arca nedves volt az izzadságtól.

– Bottinelli! – suttogta remegve. – Istenem... hát visszajöttél?

Tiennoppen úr lassan és fenyegetően bólintott.

– Igen – mondta vészjósló hangon –, újra itt vagyok.

A férfi támolyogni kezdett, majd megkapaszkodott egy oszlopban.

– Hiszen én azt gondoltam, hogy...

– És még mindig azt gondolod? – kérdezte Tiennoppen úr csípős szarkazmussal a hangjában, miközben felszállt a villamosra. – Szemmel foglak tartani, barátocskám. – És miközben a villamos elindult, mutatóujját rázva kiáltotta:

– Majd megtudod, hogy milyen ember Bottinelli!

Később még egyszer visszanézett és látta, hogy a férfi összeesett a járdán; néhányan már körbe is állták.

Tiennoppen úr elégedetten biccentett magának és helyet keresett a villamoson. A kalauz adott neki egy jegyet, majd továbbra is mosolyogva nézett rá.

– Nos, uram? – kérdezte néhány másodperccel később győzedelmesen. – Hát nem megmondtam előre?

– Valóban – válaszolta Tiennoppen úr.

– Velocitas – Hengelose Boys: három – null!

Még egy ember, aki összekever valakivel – gondolta Tiennoppen –, úgy tűnik, mindig valaki másra hasonlítok. Halálra vagyok ítélve.

A vele szemben ülő, ápolt, idősebb úr néhányszor már mélyet sóhajtott. Épp az imént szállt fel, visszahőkölt, mikor meglátta, kivel ül szemben, és gyors pil-

lantást vetve rá sóhajtozni kezdett. Tiennoppen úr érdeklődve figyelte.

– A francba, Steven – szólt az úr hirtelen. – Még mindig haragszol rám?

– Hogyhogy? – kérdezte Tiennoppen úr csodálkozva.

– Hiszen nem is köszöntél nekem.

Tiennoppen úrnak be kellett ismernie, hogy nem üdvözölte, erre az úr elgyötörten előre hajolt.

– Tényleg haragszol még rám? – ismételte.

Tiennoppen úr a körmeit vizsgálta.

– Tulajdonképpen igen – mondta néhány pillanattal később és komoly pillantást vetett az úrra.

– És anyádra nem is gondolsz, Steven?

– Dehogynem – vágta rá élesen Tiennoppen úr. – Gyakrabban, mint te. De akkor is.

A férfi csüggedten dőlt hátra.

– Tudom – bólintott – biztosan gyűlölsz engem. Hirtelen ismét előre hajolt és könnyörögve nézett Tiennoppen úrra. – Ó, kérlek, Steven.

Tiennoppen úr elgondolkodva ráncolta szemöldökét és a vele szemben lévő fájdalmas arckifejezésére pillantott.

– Kezet rá – mondta spontán és odanyújtotta a kezét.

Az úr egy pillanatig nem is fogta fel, milyen szerencse érte; majd könnyek jelentek meg a szemében. Úgy tűnt, közel áll ahhoz, hogy csókokkal borítsa el Tiennoppen úr kezét. De abban a pillanatban, amikor talán éppen belekezdett volna, Tiennoppen úrnak egy idős hölgy intett a peron felől.

– Bocsáss meg egy pillanatra – mondta –, mindjárt visszajövök. Felállt és a hölgy felé tartott.

– Igen, hölgyem?

– Nahát Wijnbergen, milyen jó, hogy látlak; holnap hozz abból a teakolbászból is, egy olyan kis darabot, tudod, mint a múltkor. Az előbb elfelejtettem mondani.

– Rendben lesz, hölgyem.

– Írd fel inkább – mondta a hölgy, mikor Tiennoppen úr indulni kezdett volna – különben még elfelejted.

– Hát persze, hölgyem. – Tiennoppen úr elővette a jegyzetömbjét és amennyire ez a rázkódó villamosban lehetséges volt, jegyzetelni kezdett: Kis teakolbász holnapra.

– Ezzel meg is volnánk, hölgyem.

– Viszlát, Wijnbergen.

– Csak felvettem egy rendelést – magyarázta Tiennoppen úr, mikor ismét szemben ült az úrral. – Hol is tartottunk?

Az úr előhúzta a pénztárcáját és öt darab százguldenest vett belőle ki.

– Elfogadnád ezt tőlem? – kérdezte reménykedve, miközben elrakta a tárcát.

Tiennoppen úr vonakodva nézte a pénzt, amit a másik éppen összehajtott.

– Kérlek, rakd el – erősködött az úr – így tiszta lap-pal kezdhethénk. Végülis az én hibám volt.

Tiennoppen úr beleegyezően bólintott, de még habozott.

– Hát akkor rajta –, és engedve a kísértésnek elvette tőle a pénzt.

Mit csinállok? – kérdezte ugyanabban a pillanatban magától, és döbbenet nézte a pénzt az ujjai között. – Szétzilálom az egész társadalmat!

De az úr már felállt és sugárzó arccal rendezgette a sálját.

– Le kell szállnom, Steven. Ó, bárcsak tudnád, hogy érzem magam! Annyi év után! Gyorsan a peron felé ment és még éppen időben lépett az utcára.

Tiennoppen úr felugrott és utána rohant, de a villamos már túl gyorsan ment és nem mert kiugrani belőle. Kihajolt, felfedezte az urat az emberek között és integetett a pénzzel, amit mindenáron vissza akart adni. Az úr elragadtatott tánclépések közepette integetett vissza és nyomban eltűnt egy mellékutcában. Tiennoppen úr is topogott, de ő a türelmetlenség miatt, ahogy a következő megállót várta. Ha nem adja vissza a pénzt, akkor a világtörténelem örökre elromlik!

Amikor leszállt, látta – s ettől égnek állt a haja –, hogy már késő. A járdaszigeten állt és nem bírt megmozdulni, nézte a körülötte lévő embereket és izzadt a félelemtől. Férfiak és nők, gyerekek és állatok, mindenki köszönt neki. Akik a járdaszigeten várakoztak, levették a kalapjukat vagy barátságosan biccentettek; a nők mosolyogva ismerték fel. De a zsúfolt járdákon is mindenki ismerte és üdvözölte, integettek, meghajoltak és nevettek, látta azonban, hogy a boltokból is kiintegetnek neki, az ablakokból és a padlásszintekről is, sőt még egy szédítő magasságban lévő kéményseprő is odakiáltott neki. Az egész világ jóindulatúan fordult felé, mintha egy régi ismerős, egy hajdani barát lenne. Egy juhászkutya rohant oda hozzá és csaholva ugrott fel rá, egy ló a fejével intett felé. És akkor mindenki megindult felé, kezet ráztak vele, elragadtatva veregették a vállát, balra néztek, jobbra néztek, majd megrohmozták; az autók megálltak, a kapuk kinyíltak, a kerékpárosok leszálltak – mindenfelől boldogan mentek oda hozzá...

– Segítség! – mormolta.

Remegett, a magány leírhatatlan érzése kerítette hatalmába és tovább üzte. Sápadtan rohanni kezdett, keresztül a forgalmon, félelme, akárcsak egy zebra, úgy rohant előtte. Nem figyelte, merre fut, kis utcákon keresztül, kertek és gyárak mellett rohant, vakon, ugyanakkor látta az őt üdvözlők villanó arcát: piruló lányok, megfáradt munkások, elhanyagolt értelmiségiek, csalódott családapák, de amikor megpillantották őt, mindnyájan vidámak lettek. Valamivel később ismét egy

zsúfolt utcán volt, ahol iskolásfiúk eredtek a nyomába, füzetüket lobogtatták, és javításért kiáltoztak.

Ekkor érezte, hogy megragadják a ruháját. Egy kiengedett hajú nő nyomta az arcába csecsemőjét.

– Kapják el, ő a gyermekem apja! – kiáltotta a nő. – Itt van, gazfickó, itt van!

De Tiennoppen úr odadobta neki az ötszáz guldent, és kiszabadította magát. Lihegve rohant tovább.

– Micsoda gazember voltam – motyogta –, el kellett volna vennem feleségül, egy gazember vagyok...

Melankólia lett rajta úrra, és összegörnyedve megállt.

Ugyanabban a pillanatban egy oldalkocsis motor húzott el mellette, majd ugrott fel közvetlenül elé a járdára. Két rendőr pattant le róla, s míg az egyik megragadta és gyorsan átkutatta a zsebeit és a hónalját, addig a másik a csuklójára tette a bilincset.

– Mi ez? – kiáltotta Tiennoppen úr. – Mit akartok tőlem?

– Ne szórakozz velünk, Franken – mondta az egyik.

– Nem vagyok Franken, a nevem Tiennoppen. Ártatlan vagyok!

– Ne viccelődjünk – mondta a rendőr és intett a fegyverével. – Üljetek az oldalkocsiba és kuss!

– Mit akartok tőlem? – kiáltotta Tiennoppen úr az oldalkocsiban ülve. – Hova visztek?

– Oda, ahova való vagy – mondta a másik rendőr és elindult, miközben a másik Tiennoppen úrra fogta fegyverét. – Másodjára nem fog sikerülni megszökni, kisapám. Holnap reggel a kivégzőosztag előtt fogsz állni.

– Kinek hisztek engem?

– Mi nem hiszünk semmit, mi tudjuk, hogy ki vagy, egy halálra ítélt háborús bűnös.

– Ez nem igaz! – visította Tiennoppen úr és megbilincselte karjait rázta.

– Pofa be, Franken.

– De én csak hasonlítok rá.

– Hát persze, épp úgy, mint saját magadra.

– Én mindenkire hasonlítok!

A rendőrök nevettek.

– Talán azt akarod mondani, hogy ránk is hasonlítasz? Tiennoppen úr belenézett a nevető arcukba.

– Csak arra hasonlítok, aki éppen nincs itt – mondta.

A felügyelő egy fémvonalzót forgatott ujjai között. Egy gyermekdalt füttyörészett: Ra ra ra, kinél van a labda, az a szép labda, az arany labda?

Egy őrmester vigyázott Tiennoppen úrra, aki egy széken ült az asztalnál és mereven bámulta az asztalon lévő rendőrségi újságban a fényképet. A hasonlatosság magáért beszélt. Mindenki hallgatott.

Kicsivel később kinyílt az ajtó és belépett valaki. A felügyelő felállt.

– Ön Tiennoppenné?  
 – Igen, uram – hallotta a felesége hangját Tiennoppen úr.  
 – Tiennoppenné, ez itt a férje? – kérdezte a felügyelő, mire az őrmester a felesége felé húzta Tiennoppen arcát.  
 – Ő? – Felvont szemöldökkel, fejcsóválva nézett rá a felesége. – Nem.  
 Talán már nem is csodálkozott rajta; csak a talajt érezte, a földet, mintha megnyílt volna a lábai alatt, és

hallgatott. Tényleg, ki mondta neki, hogy nem háborús bűnös? És ki mondta, hogy tényleg az?  
 – Ha! – kiáltotta győzedelmesen a felügyelő. – Haha! Úgy tűnik, mindenkire hasonlítasz, Tiennoppen úr, csak éppen magadra nem!  
 Látta, ahogy közelít felé a vonalzóval és ütésre készül. Nem hőkölt vissza; az agya lázasan dolgozott. Semmi sem történhet velem, biztosította magát – hiszen nem is vagyok itt.

Kántor-Faragó Márta fordítása

ADRIANN JAEGGI  
*not even the rain*

*az aranyszínű utcákon  
 – fakón vigyorognak, lám ismét egy ismerős –  
 durr megbotlik a személtládából kiálló vesszőkben  
 imámok mosolyognak a megállókban, harc folyik  
 az utcai villanyoszlopokért, padokért.*

*Idegenség. Nem te szabad meg, milyen gondolatok  
 maradjanak meg a fejedben. Idegenség.*

*(Volt egy férfi aki a barátnőjével na jó szóval azt akarta  
 adott neki egy e.e.cummings-kötetet  
 a lány az ágyban olvasta az aláhúzott szavakat a fejében  
 a rábeszél szöveg a fiú hangja a stúdióban olvasta fel  
 durr stand-in gombafertőzés  
 portoricói kis keménykezű szerető*

nobody, not even the rain, has such small hands

*és mind a veríték valami langyos lelkesedés önti el)*

*Idegenség. Durr gondolatok  
 Nem szabad őket szalagra venni  
 Minden tulajdonát magával cipeli a lány egy kis kofferben  
 Melyet Woody-nak nevezett el*

*így ment az aranyszínű utcákon  
 a csupa fájdalom lények mellett  
 és az esernyők mellett  
 és a drága orvosságok mindenre rátapadó szaga mellett*